

HET VOORKOMEN VAN
EPIBLEMA PROXIMANA H.S.
OP ABIES GRANDIS LINDL. EN DE MOGELIJKE
BESTRIJDING DAARVAN

door
Dr. Th. C. OUDEMANS.

In den winter 1930/31 constateerden mijn Vader, wijlen Dr. J. Th. O u d e m a n s, en ik, dat in een laan op „Schovenhorst”, aan beide zijden beplant met *Abies grandis Lindl.*, niet alleen plukjes bruine naalden tusschen de groene voorkwamen, doch dat ook het pad bezaaid lag met abnormaal veel bruine naalden. Bij onderzoek bleek, dat telkens 4—5 naalden aanééngesponnen waren en dat elke naald een klein gaatje vertoonde. Zonder eenigen twijfel waren die naalden leeggegeten. Een verder onderzoek der naalden, met als doel den verwekker van de beschadiging te ontdekken, leverde geen resultaat op. Op het eerste gezicht vermoedde mijn Vader, dat wij hier te doen hadden met *Epiblema tedella Cl.*, een klein vlindertje, waarvan het rupsje dikwijls aanzienlijke schade toebrengt aan fijnsparsoorten. Uit de literatuur bleek al spoedig, dat dit niet waarschijnlijk was, daar *Epiblema tedella* uitsluitend op *Picea*-soorten voorkomt. Volgens M e y r i c k: „*British Lepidoptera*” (1895) komt op *Abies*-soorten wél voor *Epiblema proximana H.S.* Die soort was tot dat oogenblik slechts een enkele maal in Nederland gevonden. (Zie S n e l l e n: De vlinders van Nederland: *Microlepidoptera*, 1882.) In Juni 1931 zagen wij de imagines vliegen. Bij beschouwing van enkele gevangen exemplaren bleek spoedig, dat wij hier inderdaad te doen hadden met het voor de Nederlandsche fauna uiterst zeldzame vlindertje *Epiblema proximana H.S.*

Ook in 1932 ving en wij nog een aantal vlindertjes van deze merkwaardige soort en hadden tevens gelegenheid vast te stellen, dat de levenswijze van de rups in S p u l e r: „*Die Schmetterlinge Europas*” (1910) niet juist is weergegeven. Deze auteur schrijft nl. op pag. 285 van genoemd werk: „Sie lebt von August bis Mai an den Nadeln von *Pinus picea*” enz. Volgens onze waarnemingen leeft de rups ten eerste van Juni tot October en ten tweede niet *aan*, doch *in* de naalden. Het rupsje vreet zich in de naald in en holt deze als het ware geheel uit, verlaat de naald en herhaalt ditzelfde 4—5 maal met naastgroeijende naalden. De uitgevreten naal-

den spint het rupsje met een enkelen draad aan elkaar. Vrij laat in het najaar laat het volwassen rupsje zich aan een draad naar den grond zakken, kruipt daarin om te overwinteren en verpopt in het bodemdek. In het jaar daarop en wel in Mei of Juni verschijnt het vlindertje.

Het kwam mij van belang voor, nog eens in andere entomologische werken na te slaan wat over dit vlindertje bekend was. Escherich vermeldt in: „*Die Forstinsekten Mitteleuropas*“ dritter Band, 1931, dat het rupsje van *Epiblema proximana* in Midden-Europa (en ook in Griekenland) uitsluitend op *Abies* schijnt voor te komen. Zekerheid hieromtrent geeft hij niet. Hij vermeldt voorts, dat verscheidene auteurs, als Wood, Spuler, Kennel, Nitsche, omtrent dit insect mededeelingen gedaan hebben, doch dat de levenswijze nog niet geheel bekend is en dat de vraag, of *Epiblema proximana* H.S. inderdaad een andere soort is dan *Epiblema tedella* Cl. nog niet met zekerheid is beantwoord.

Eckstein deelt in „*Die Kleinschmetterlinge Deutschlands*“ (1933) al heel weinig omtrent dit insect mede, nl. dat het vlindertje veel lijkt op *Epiblema tedella* en dat de levenswijze geheel is als van die soort. Over het voorkomen van het vlindertje vermeldt hij niets.

In de nieuwe uitgave van Meyrick: „*British Lepidoptera*“ (1927) is de beschrijving al niet veel uitvoeriger dan in de bovengenoemde uitgave van 1895. Meyrick heeft echter in de nieuwe uitgave deze soort niet meer genoemd *Epiblema proximana* H.S., doch *Eucosma proximana* Herr.-Schäff.

Volgens waarnemingen van mijn Vader lijdt het geen twijfel, dat *Epiblema proximana* H.S. een geheel andere soort is dan *Epiblema tedella*. De levenswijze van die beide soorten komt wel nagenoeg geheel overeen, doch het staat vast, dat *Epiblema tedella* uitsluitend op *Picea*-soorten voorkomt, terwijl *Epiblema proximana* uitsluitend op *Abies*-soorten en wel op „Schovenhorst“ tot op heden alleen op *Abies grandis* Lindl. is gevonden.

Enkele dagen geleden was ik in de gelegenheid het oordeel omtrent deze soort te vernemen van den bekenden Nederlandschen specialist der *Microlepidoptera*, Ir. G. A. Graaf Bentinck te Overveen. Hij liet mij in zijn collectie de imagines van beide soorten zien. De verschillen zijn opmerkelijk. Het is ons niet geheel duidelijk, hoe het komt dat zooveel bekende auteurs op het gebied der *Microlepidoptera* zoo vaag zijn in hun beschrijvingen van *Epiblema proximana*.

Ten overvloede hebben de Heer Bentinck en ik nog het boek van Pierce: „*The genitalia of the Tortricidae*“ nageslagen om te zien, wat deze auteur bij het genitaalonderzoek, dat zoo'n belangrijke rol speelt bij het determineeren, speciaal van *Microlepidoptera*, heeft gevonden. Hij vermeldt,

dat zoowel de mannelijke als de vrouwelijke genitalia van deze beide soorten verschillend van vorm zijn, weshalve hij tot de conclusie komt, dat men met twee verschillende soorten te doen heeft. Zoowel van *Epiblema tedella* Cl. als van *Epiblema proximana* H.S. geeft hij in dat prachtige werk afbeeldingen van de genitalia.

Opmerkelijk is ook hier weer, dat een insect, dat zelden of zelfs nooit in een land of in een bepaald gebied is voorgekomen, zich plotseling sterk vermeerdert en min of meer schadelijk wordt. (Ik denk hier b.v. aan het plotseling optreden van *Dendroctonus micans* Kugel, den z.g. „Riesenbaskäfer“, op „Schovenhorst“; zie Ned. Boschbouwtijdschrift 1935, aflev. 11, blz. 444 e.v.).

Even plotseling als *Epiblema proximana* zich op „Schovenhorst“ vertoonde, even plotseling verdween dit insect ook weer na 1932. Alhoewel ik in de daarop volgende jaren meerdere malen attent geweest ben in den tijd, dat de vlindertjes van deze soort plegen rond te vliegen, heb ik tot 1938 geen enkel exemplaar daarvan hier meer gevonden. In Juni 1938 vlogen er echter weer vlindertjes van die soort in bovengenoemde laan rond, doch m.i. niet in grooten getale. In het najaar van 1938 bemerkte ik echter, dat het aantal vlindertjes, dat rondgevlogen had, toch wel veel grooter moest zijn geweest, dan ik oppervlakkig had kunnen constateeren, daar de rupsjes van die soort vrij aanzienlijke schade aangericht hadden, niet alleen aan de *grandis*-sparren van bovengenoemde laan, doch ook in het daarachter gelegen bosch van diezelfde soort. Er was mij zeer veel aan gelegen, dit insect, dat nu, werkelijk schadelijk begon te worden, intensief te bestrijden. Gezien de levenswijze van deze soort, nl. dat het volwassen rupsje in het bodemdek overwintert, besloot ik, dat bodemdek gedurende den winter op de een of andere wijze om te werken. De rupsen zoowel als de poppen van *Epiblema proximana*, zijn nl. uiterst klein en teer, waardoor ik veronderstelde, dat bij een eenigszins krachtige grondbewerking de diertjes, hetzij diep in den ondergrond terecht zouden komen of wellicht doodelijk beschadigd zouden worden. Te dien einde heb ik den grond van het bewuste bosch en de laan op tweeërlei wijze laten behandelen. Eén gedeelte heb ik twee diep met de schop laten omwerken, terwijl een ander gedeelte met de Finsche rolegge zeer grondig werd bewerkt. Om te kunnen controleeren of hetzij beide methoden doeltreffend waren geweest of slechts één van beide, vroeg ik bij den Plantenziektenkundigen Dienst te Wageningen een aantal vlinderkooien aan. Dit zijn kisten waaraan de bodem ontbreekt en die men met dat ontbrekende gedeelte naar onderen op den grond plaatst. In één der smalle zijanten bevindt zich een klein rond gat, waarin een glazen buis gestoken wordt met de opening naar binnen. De kist, aldus op den grond

geplaatst, ontvangt van buiten geen ander licht dan dat, hetwelk door de glazen buis naar binnen treedt. Het meerendeel der insecten heeft de gewoonte naar het licht te trekken en zoo zullen ook ongetwijfeld eventueel uit den grond komende vliedertjes van *Epiblema proximana* naar het eenige lichtpunt in die kist trekken, dus naar de glazen buis. In de periode van einde Mei tot begin Juli heb ik regelmatig de buizen der geplaatste kisten nagegaan, doch kon nòch op het gedeelte, dat met de schop behandeld was, nòch op het gedeelte, dat machinaal bewerkt was, ook maar een enkel imago van *Epiblema proximana* vinden. Wèl trof ik meerdere malen kevertjes en spinnen in die buizen aan en ook tweemaal een kop van een kleinen vlinder.

Een conclusie uit de door mij beproefde bestrijding van *Epiblema proximana* is uit het bovenstaande niet met zekerheid te trekken. Ik vermoed echter, dat de grondbewerking wel zeer doeltreffend is geweest. Er blijft evenwel toch altijd een mogelijkheid bestaan, dat de poppen van *Epiblema* op een andere wijze ten gronde zijn gericht. In Juni 1939 heb ik verschillende malen, gewapend met een vlindernet, langs de *grandis*-sparren geloopt, ten einde eventueel rondvliegende vliedertjes van *Epiblema proximana* te vangen. Geen enkel exemplaar heb ik echter gezien. In het najaar 1939 kon ik dan ook van een nieuwe schade door bovengenoemd insect aan de *grandis*-sparren niets bespeuren. Het zal intusschen zaak zijn, in dezen waakzaam te blijven en bij een eventueel wederom voorkomen van dit insect onmiddellijk bovengenoemde methode van grondbewerking weder toe te passen. Daar het omwerken met de hand zeer kostbaar is, ben ik geneigd, een volgend maal uitsluitend machinaal den grond onder de *grandis*-sparren te laten omwerken.

„Schövenhorst“, 22 Januari 1940.